

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ДО СТВОРЕННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ: ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ

Шульга І. М.

Наук. керівн. – Кікінежді О. М.

*Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка*

Збереження та зміцнення здоров'я у дитячому віці є одним із пріоритетних завдань сучасної школи згідно з чинними нормативно-правовими документами України (Закони України «Про освіту», «Про охорону дитинства», Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, Національна стратегія з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація», Національна програма «Здорова нація»).

Водночас у контексті євроінтеграційних процесів та реалізації Цілей Сталого Розвитку до 2030 року формування здоров'язбережувальних компетентностей у дітей має здійснюватись на основі створення у початковій школі здоров'язбережувального середовища як творчо-розвивального та гендерно-освітнього. Саме початкова школа є стартовим майданчиком гендерної соціалізації молодших школярів та першим етапом фундаментального систематичного впливу вчителя, періодом найефективнішого розвитку інтересів, потреб, становлення особистісних рис і якостей дівчаток і хлопчиків (І. Бех, В. Кравець, О. Савченко, О. Сухомлинська та інші учені). Основою здоров'язбережувальної діяльності першого вчителя мають стати засади гуманістичної педагогіки, що розширюють культуро-творчий простір для всіх учасників педагогічної взаємодії – учителя, батьків та дітей, забезпечують оптимальні умови для навчання і виховання, розвитку зростаючої особистості, незалежно від її статі. Василь Сухомлинський наголошував, що «турбота про здоров'я дітей є найважливішою працею вихователя, оскільки від життєдіяльності, бадьорості дітей залежить їхнє духовне життя, світогляд, розумовий розвиток, міцність знань, віра у власні сили» [1, с. 103]. Ідеї педагогів-гуманістів слугують порадами у створенні здоров'язбережувального середовища в початковій школі на засадах гендерного підходу, дотриманні рівності та паритетності у міжстатевій взаємодії.

Зміни, які відбуваються в національній системі початкової освіти вимагають у свою чергу змін у сфері керування навчальним процесом у вищій школі, що покликані виконати замовлення сучасного суспільства у вихованні нового типу особистості. У зв'язку з цим, перед викладачами постає завдання формування гендерно-грамотного вчителя у процесі професійної підготовки в межах різних навчальних дисциплін, у першу чергу тих, які стосуються здоров'язбереження молодших школярів.

У цьому контексті значний інтерес для нашого дослідження представляють праці А. Адєєвої, Т.Бойченко, Ю. Бойчука, Г. Жирської, Н. Коцур, С. Симоненко, С. Страшка. Гендерно-освітня просвітницька діяльність вчителя розкрита у дослідженнях С. Вихор, Т. Говорун, Т. Дороніної, І. Іванової, В. Кравця, О. Кікінежді, О. Луценко, А. Мудрика, Л. Штильової та інших. Між тим недостатньо вивченим залишається питання підготовки майбутнього вчителя до здоров'язбереження молодших школярів на засадах гендерного підходу, що зумовило мету нашого дослідження.

Дослідники з основ здоров'я виділяють такі напрямки діяльності вчителя щодо виховання здоров'ятворчої особистості: впровадження оздоровчих технологій, розвивальних та інтерактивних методик з метою оптимізації освітнього процесу; забезпечення відповідного рівня фізкультурно-оздоровчої роботи; моніторинг стану здоров'я учнів; психологічна реабілітація та корекція соціально-психологічного здоров'я [2; 3].

На думку І. Іванової, підготовка майбутніх учителів до викладання навчальних курсу із врахуванням гендерної складової є цілеспрямованим навчально-виховним процесом у вищому навчальному закладі, спрямованим на розвиток особистісних і професійних гендерних характеристик майбутнього вчителя, що поєднує настанову на розуміння та використання необхідної систематизованої сукупності знань, умінь і навичок гендерної теорії у забезпеченні успішної майбутньої професійної діяльності [4].

Грунтовні знання та уміння щодо формування здоров'язбережувальних компетентностей у молодших школярів майбутні вчителі набувають під час вивчення навчальної дисципліни «Методика викладання курсу «Основи здоров'я» у початкових класах», який читається на відділенні початкової освіти Інституту педагогіки та психології ТНПУ ім. В. Гнатюка. Гендерні наголоси у викладанні цього курсу стосуються, на нашу думку, перш за все формування у студентів гендерного світогляду,

гендерної чутливості та толерантності з метою створення ними здоров'язбережувального середовища для молодших школярів обох статей.

Підґрунтям у роботі є принципи гендерної просвіти, розроблені В. Кравцем, Т. Говорун, О. Кікінежді, а саме: 1) науковість, об'єктивність гендерних знань як головної опори у розвінчуванні стереотипів; 2) адекватність їх освоєння віковим можливостям студентів та їх майбутнім вихованцям; 3) позитивізм і толерантність у ставленні до статей та міжстатевого спілкування; опора на власний життєвий досвід індивіда, критичне осмислення засвоєних настанов щодо життя в статі; 4) суб'єктна позиція (позиція актора) як умова активізації гендерного самовизначення та саморефлексії в учбовому діалозі; розвінчування статевого стереотипу; 5) рівноцінність «чоловічого» та «жіночого» начал в аналізі дидактичного матеріалу, відмова від стратегії маргіналізації жіночого як другорядного [5, с. 10–11].

Серед методів гендерної освіти, які використовуються у ВНЗ (Т. Говорун, І. Грабовська, І. Іванова, Л. Кобелянська, В. Кравець, О. Кікінежді, Л. Смоляр, Л. Штильова) виокремлюємо наступні: робота з науковою літературою вітчизняних і зарубіжних вчених, інтернет-ресурсами з гендерної тематики; науково-дослідницька робота: написання дисертацій, дипломних та курсових робіт з гендерної тематики; навчальні курси, програми з гендерної та здоров'язбережувальної освіти та виховання; інноваційні технології навчання: мозкові штурми, рольові ігри, тренінги, Школа волонтерів, науково-практичні семінари, виховні творчі заходи з оздоровчої та гендерної тематики для дітей.

Впровадження окремих гендерних модулів у навчальний курс «Методика викладання курсу «Основи здоров'я» у початковій школі» передбачає розробку нового і адаптацію наявного методичного інструментарію, а саме: навчальних програм, посібників, практикумів, посібників для проведення практичних і семінарських занять. Необхідною умовою впровадження гендерних модулів є врахування гендерної складової при викладанні лекційного змісту дисципліни, на семінарських і практичних заняттях; розробка відповідних спецкурсів; участь в конференціях з гендерної тематики, написання індивідуальних навчально-дослідних завдань, курсових, дипломних та магістерських робіт.

Велику роль відіграє правильна організація самостійної навчальної та науково-дослідницької роботи студентів щодо вивчення особливостей упровадження гендерного підходу до викладання предмета «Основи здоров'я» у початковій школі, з'ясування можливих труднощів його

інтеграції в зміст предмета тощо. Виявленню майбутніми педагогами гендерних проблем допоможе також порівняння спільного та відмінного між статево диференційованим та гендерним підходами, здійснення гендерного аналізу та експертизи навчальних підручників, друкованих зошитів, інших методичних матеріалів у здійсненні навчально-виховного процесу з основ здоров'я; написання конспектів уроків, моделювання практичних робіт із врахуванням гендерної складової; виявлення позитивних і негативних тенденцій у міжстатевому спілкуванні молодших школярів; їх орієнтації на колективні творчі справи, дружбу та товаришування з «різними біологічно, та рівними соціально».

Усе зазначене вище підтверджує необхідність впровадження гендерної складової у систему викладання навчальних курсів ВНЗ, зокрема, тих, які стосуються методики викладання предмета «Основи здоров'я» у початковій школі. Це забезпечить підготовку компетентного педагога, який здатен виховати здорове, успішне та самодостатнє молоде покоління дівчат і хлопців.

Література

1. Сухомлинський В. Вибрані твори: в 5-ти томах / В. Сухомлинський. – К.: Радянська школа, 1977. – Т. 3. Серце віддаю дітям. – 670 с.
2. Жирська Г. Концептуальні засади побудови курсу «Основи здоров'я» для загальноосвітніх навчальних закладів / Г. Жирська, О. Кікінежді, Н. Будна // Наукові записки. – Серія Педагогіка. – 2012. – №3. – С. 111–117.
3. Коцур Н. Здоров'язберігальні технології у процесі підготовки майбутніх учителів / Н. Коцур // Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»: збірник наукових праць. – Переяслав-Хмельницький, 2011. – Вип. 21. – С. 124–128.
4. Іванова І. Підготовка майбутніх учителів до основ гендерної освіти старшокласників у процесі навчально-професійної діяльності. – автореф. дис. на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – професійна освіта / І. Іванова. – Одеса, Південноукр. держ. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського. – 2007. – 20 с.
5. Кравець В. Гендерна освіта: теорія та практика: навчальна програма з інтегрованого курсу для студентів педагогічних вузів / В. Кравець, Т. Говорун, О. Кікінежді // Гендерні стандарти сучасної освіти: збірка рекомендацій. – Частина 3. – 2011. – С. 1–60.